

CZU:342.531.4(478)

METODOLOGIA CERCETĂRII JURIDICE A „RESPONSABILITĂȚII ȘI RĂSPUNDERII ALEȘILOR POPORULUI ÎNTR-UN STAT DE DREPT”

Victor DONOS
doctorand

Articolul cuprinde o analiză asupra esenței unei cercetări științifice și a metodologiei aplicate la realizarea acesteia. În concret, autorul reflectează asupra: caracteristicilor esențiale ale unei teze de doctorat, științei dreptului și metodologiei cercetării științifice juridice, metodelor de cercetare științifică a fenomenului juridic și a metodologiei științei dreptului constituțional. Scopul final urmărit ține de identificarea metodelor necesare pentru cercetarea științifică a „Responsabilității și răspunderii aleșilor poporului într-un stat de drept”.

Cuvinte-cheie: teză de doctorat, cercetare științifică, metodologie, metodă de cercetare.

METHODOLOGY OF LEGAL RESEARCH OF “RESPONSIBILITY AND LIABILITY OF THE PEOPLE ELECTED IN A RULE OF LAW “

The article includes an analysis of the essence of a scientific research and of the methodology applied to its accomplishment. Specifically, the author reflects on: the essential characteristics of a doctoral thesis, the science of law and the methodology of legal scientific research, the methods of scientific research of the legal phenomenon and the methodology of the science of constitutional law. The final goal pursued is about identifying the necessary methods for the scientific research of “Responsibility and liability of the people elected in a rule of law”.

Keywords: PhD thesis, scientific research, methodology, research method.

Introducere. Aflându-mă în postura de doctorand și propunându-mi elaborarea unei teze de doctorat în drept constituțional, inevitabil m-am întrebat inițial ce ar reprezenta o astfel de lucrare, ce caracteristici trebuie să întrunească și, ce e mai important, cum poate fi elaborată pentru a corespunde cerințelor înaintate față de asemenea lucrări?

Respectiv, în prezentul demers științific îmi propun să răspund la aceste întrebări, intuind că îmi va fi de un mare folos în elaborarea efectivă a tezei. În acest scop, am trasat următoarele obiective:

- elucidarea caracteristicilor esențiale ale unei teze de doctorat;
- determinarea esenței și particularităților dreptului, a științei dreptului și a metodologiei cercetării științifice juridice;
- expunerea principalelor metode de cercetare științifică a fenomenului juridic: istorică, logică, comparativă, a metodelor cantitative și prospective;
- identificarea metodologiei științifice dreptului constituțional, care urmează a fi aplicată în procesul de realizare a tezei de doctorat.

Prin realizarea acestor obiective, consider că va fi posibilă conturarea unei imagini integre asupra metodologiei necesare cercetării științifice pe

care o implică elaborarea unei teze de doctorat și, nemijlocit, identificarea metodologiei necesare pentru abordarea teoretico-științifică a subiectului: „Responsabilitatea și răspunderea aleșilor poporului într-un stat de drept”.

Rezultate obținute și discuții.

Teza de doctorat – particularități și obiective. Vom iniția abordarea subiectului cu o clarificare succintă a categoriei de „teză de doctorat”, care în calitatea sa de lucrare scrisă (publicație) cuprinde o cercetare științifică și rezultatele obținute. Într-o altă opinie, teza de doctorat este rezultatul unei cercetări științifice, conținând rezultate originale în domeniul cunoașterii științifice, elaborată în vederea obținerii titlului de doctor în știință[5].

În viziunea lui M. Voiculescu, pe lângă obiectivul său de prestigiu – obținerea unui titlu în ierarhia profesională și științifică, o teză de doctorat urmărește mai multe scopuri, precum [10, p. 448]: inițierea candidatului în metodologia cercetării științifice, prin efectuarea unei cercetări originale sub călăuzirea unui conducător științific; deprinderea de a consulta literatura de specialitate și de a face o sinteză a datelor într-o anumită temă; deprinderea de a redacta o lucrare științifică; în fine, dar nu în cele din urmă, o teză de doctorat are și menirea de a aduce o

soluție în folosul oamenilor. Prin urmare, ca orice cercetare științifică, teza de doctorat nu poate să rămână un simplu exercițiu, ci trebuie să aibă o finalitate practică, să rezolve un aspect, oricât de neînsemnat, din multiplele probleme ale vieții societății și oamenilor. Într-un anumit sens, efectuarea cu succes a unei astfel de lucrări are și semnificația obținerii unui grad de maturitate de către candidat în activitatea științifică.

Astfel, teza de doctorat este o lucrare scrisă prin care doctorandul dovedește capacitatea de a trata științific un subiect de cercetare. Ea trebuie să evidențieze capacitatea de a extrage ideile esențiale din bibliografia studiată, de a identifica cele mai potrivite metode de cercetare, de a stabili obiective de cercetare și a le urmări în succesiune logică, de a extrage concluzii bazate pe argumente și de a oferi soluții teoretice proprii. Dici, în principal, teza de doctorat este o lucrare destinată atestării unor competențe, în special, de cercetător.

În același timp, sub aspectul conținutului său, teza de doctorat este: o lucrare substanțială, care prezintă date originale în scopul susținerii unei anumite supoziții sau ipoteze; o lucrare al cărei nucleu îl constituie o metodă de gândire critică și de analiză a datelor; o lucrare în care fiecare afirmație este

fie susținută de referirile (citările) din literatura de specialitate, fie argumentată de probe practice – originale; o lucrare ale căror capitole formează un tot cursiv, logic științific și care dovedesc stăpânirea unei limbi și a terminologiei din unul sau mai multe domenii.

Din cele enunțate, putem desprinde că elaborarea unei teze de doctorat implică un amplu proces de cercetare, analiză și sinteză științifică, moment ce denotă necesitatea și indispensabilitatea utilizării unei metodologii științifice în procesul de elaborare a ei, pentru succesul înaintării unor ipoteze corecte, argumentării concludente a afirmațiilor și tezelor de natură să explice și să dezvolte științific subiectul cercetat. Evident că este vorba atât de cunoașterea metodologiei, cât și de abilitatea de aplicare corespunzătoare și eficiență a acesteia.

Dreptul și știința dreptului. Privit în ansamblu, dreptul reprezintă dimensiunea juridică a societății ca ansamblu de reguli de conduită obligatorii care consfințesc drepturi, libertăți și obligații ale oamenilor în relațiile lor și a căror respectare este asigurată, la nevoie, de către forța publică. Respectiv, dreptul, ca realitate socio-umană, ca mod de disciplinare a comportamentelor umane, nu poate fi confundat cu studiul acestei realități, cu știința care îi cercetează legitățile, regularitățile, geneza și modalitățile de implicare și determinare a comportamentului uman [1, p. 49].

Prin esența lor, *științele juridice* (*știința dreptului*) studiază legile existenței și evoluției statului și dreptului, instituțiile politice și juridice, formele lor concret-istorice, corelația cu celelalte componente ale sistemului social, influențele instituției politico-juridice asupra socialului și ale acestuia asupra primelor. Știința dreptului formulează principiile generale în baza cărora dreptul își structurează un mecanism adecvat – eficient și adaptat la omul real, concret – de influențare a comportamentului, în temeiul unor cerințe valorice. Prin urmare, ea este o știință explicativă, cu un statut specific, dar și o știință normativă.

Ca știință explicativă, știința dreptului studiază natura juridicului, caracteristicile sale structurale, raporturile cu alte științe, raporturile interne ale sistemului juridic. Din această perspectivă, știința dreptului nu se limitează la studiul normei juridice, a jurispruden-

ței și contractului (nu se confundă cu o exegeză a textelor normative), ci supune procesului explicativ-interpretativ contextul social-cultural în care apar și ființează normele și instituțiile juridice, cooperând în acest proces cu toate științele sociale – economia politică, istoria, demografia, sociologia, politologia, statistica, precum și cu filozofia.

În ceea ce privește dreptul – ca ansamblu al normelor juridice cu rol de ordonare și orientare a comportamentului uman, acesta a constituit încă din antichitate obiect de reflecție și cercetare pentru gândirea umană, realizându-se un studiu asupra acestuia dintr-o dublă perspectivă: *filozofică* (de către Platon, Aristotel, Toma d'Aquino, Hugo, Grocius, Bodin, Hume, Locke, Montesquieu, Rousseau, Kant, Hegel, Marx etc.) și *juridică* (de către Gaius, Ulpian, Modestinus, școli juridice din Italia, școala franceză reprezentată de Cujas, școala de la Oxford, Kelsen etc.).

Trebuie precizat că despre o constituire a științei juridice ca ramură distinctă a științelor sociale, având la rândul său un sistem propriu, cu discipline distincte, se poate vorbi abia începând din secolul al XIX-lea.

Forma normativă a dreptului este studiată dintr-o perspectivă globală, fixându-se cunoștințele despre ea în categorii fundamentale, în enunțuri cu valoare de lege, validate pentru întregul sistem de către *Teoria generală a dreptului* (știință în care noțiunile, categoriile, principiile, legile au generalitate maximă, ele reprezentând fundamentul metodologic și epistemologic al tuturor celorlalte științe juridice [7, p. 20]).

Analiza dreptului (tot ca întreg) din punctul de vedere al devenirii și evoluției sale, al diacroniei, este realizată de către *Istoria dreptului* – fundament metodologic și epistemologic pentru științele istorico-juridice (Istoria dreptului românesc, Istoria dreptului european, Istoria teoriilor și doctrinelor juridice etc.).

Dar forma normativă juridică nu are doar o structură diacronică, ci și sincronică: penală, civilă, administrativă etc. Științele juridice care studiază formele particulare ale formei normative generale se numesc științe juridice de ramură (particulare). O știință de ramură – dreptul constituțional, dreptul administrativ, dreptul muncii, dreptul financiar, dreptul familiei, dreptul civil, dreptul penal etc. – cercetează ceea

ce are general, esențial, funcțional și necesar structural o ramură de drept, constituită dintr-un ansamblu de norme și instituții juridice care reglementează un ansamblu de relații sociale.

Din cele enunțate, putem deduce că eventual o cercetare demarată în domeniul unei ramuri distincte de drept, trebuie să cuprindă în mod necesar și o abordare atât din perspectiva teoriei generale a dreptului, cât și a istoriei dreptului, ambele perspective având rolul de a completa tabloul cercetării cu nuanțe indispensabile unui studiu juridic.

Metodologia cercetării științifice juridice. Metodologia cercetării științifice juridice este o parte a științei juridice. Ea poate fi definită ca un ansamblu de principii, etape și faze, de metode, tehnici și instrumente de investigare și cunoaștere științifică a fenomenelor juridice. Într-o altă accepțiune, metodologia reprezintă sistemul celor mai generale principii de investigație, deduse din sistemul celor mai generale legi obiective [1, p. 51].

Metodologia este un cuvânt complex, format din *methodos* și *logos*, care înseamnă „metodă” și „știință”, în limba greacă, iar în traducere liberă „știința metodei”, adică știința conceperii, a alegerii și utilizării metodei în procesul de investigare a fenomenului juridic. În mod similar, și cuvântul *methodos* este format din două cuvinte: *meta* și *odos*, adică „după cale”, după calea sau îndrumarul care asigură succesul oricărei investigații științifice. Așadar, metoda și metodologia sunt în fapt „un fir al Ariadnei”, care, însușite și bine stăpânite, nu te lasă să te rătăcești în jungla informațiilor și a faptelor științifice.

Metodologia cercetării științifice (ca, de altfel, și a altor științe) este alcătuită din trei niveluri de metode: metode de maximă generalitate, specifice tuturor științelor; metode proprii unui grup de științe; metode specifice fiecărei științe.

Dimensiunea funcției vitale a metodologiei de cercetare științifică poate fi mai bine înțeleasă dacă o privim în cadrul științei (din care face parte) și pe care o servește în totalitatea laturilor acesteia.

Știința este un fenomen complex, care poate fi privită din diferite puncte de vedere (o bază a concepției despre lume și natură, o formă a conștiinței sociale, o componentă a culturii spiritua-

le, o componentă a forțelor de producție) și care este definită prin cele mai diferite formule. Știința își dezvoltă conținutul, dacă vom spune că este „un ansamblu de cunoștințe sistematizate și verificate de practică”, „o cunoaștere care poate fi verificată și confirmată empiric”, „o cunoaștere care se ocupă cu studiul legilor care guvernează realitatea și pe baza cărora se elaborează previziuni științifice”.

Orice știință are zestrea sa – un nucleu paradigmatic și o structură alcătuită din patru componente: a) materialul factual acumulat istoric; b) ipoteze confirmate și neconfirmate; c) rezultatele observărilor și experimentărilor concretizate sub forma abstracțiilor și generalizărilor științifice: limbaj, concepte și noțiuni; principii, legi, teorii, axiome confirmate de practică; d) metodologia de cercetare științifică sau modelul de cercetare a realității practice.

Această structură (în special prin componentele c și d) îi conferă științei superioritatea netă față de cunoașterea comună. În timp ce cunoașterea comună este superficială, rod al învățării prin ucenicie, cunoașterea științifică are o armătură teoretică, are metode de investigare, are procedee de verificare a ipotezelor și, în fine, are un limbaj propriu (concepte, noțiuni).

Pentru a servi teoria, metoda trebuie să îndeplinească însă rigoarea cu flexibilitatea; o ghidare metodologică rigidă nu este bună. Metoda trebuie să se subordoneze fenomenului juridic, cunoașterii esenței lui. Dar aceasta nu înseamnă că metodologia este un produs secundar al științei; *metodologia este calea științei, ansamblul de etape și instrumente ale cunoașterii științifice*[3, p. 12].

Metodologia juridică poate să apară ca o știință despre știința dreptului care dezvoltă aspecte din cele mai importante și pasionante cum ar fi: modul cum lucrează omul de știință, dar și artizanul dreptului, regulile științei dreptului, caracterul său.

Ca și în orice domeniu, cercetarea științifică juridică se bazează pe folosirea unei metodologii, a unui ansamblu de metode și procedee cu ajutorul cărora are loc studiul dreptului în toată complexitatea sa. Metodele de cercetare în domeniul științelor sociale s-au dezvoltat și perfecționat și ele în contextul general al impulsului dat cunoașterii științifice de noua revolu-

ție științifică contemporană, evidențiat mai ales prin folosirea noilor cuceriri ale informaticii și tehnicii de calcul [3, p. 12].

Dacă natura operează spontan, gândirea, în mod special cea științifică, acționează pe bază metodică. Metoda, deci, apare ca un mijloc eficace al gândirii. Modul în care cugetarea omenească se desfășoară și reproduce pe cel al realității.

Problema metodelor de cercetare în domeniul științelor sociale este deosebit de complexă în condițiile dezvoltării contemporane, a întrepătrunderii diferitor științe, inclusiv a apariției a așa-numitor discipline de graniță sau de intersecție. De aceea, pe lângă metodele specifice fiecărei ramuri de științe sociale sau ale naturii – se recurge azi la generalizarea și extinderea unor metode, altădată proprii altor științe. În această ordine de idei, menționăm extinderea cercetărilor interdisciplinare cu folosirea evidentă și a unor metode complexe. Științele juridice nu au fost nici ele scutite de această orientare, deși, din păcate, în acest domeniu s-a făcut destul de puțin pentru cercetarea teoretică a noilor metodologii și, ca o consecință firească a acestei stări de lucruri, nici utilizarea practică a noilor metode nu a înregistrat progresele necesare.

În condițiile revoluției actuale științifice și tehnologice se produc profunde transformări – de structură, de viziune – ce determină ca cercetarea științifică să treacă printr-o mutație, care aduce în prim plan un spațiu privilegiat – acela al întâlnirii științelor, al dezvoltării unor cercetări la confluența, la limita științelor. În plan metodologic asistăm la importante „împrumuturi”, la o adevărată contaminare metodologică. Fenomenul este resimțit și în domeniul cercetării dreptului, în care se îmbină metodele tradiționale cu cele moderne.

Metodele cercetării științifice a fenomenului juridic. O bună cunoaștere, explicare și interpretare a dreptului (a fenomenului juridic) reclamă o metodologie corespunzătoare în baza căreia să se realizeze o înțelegere științifică a mecanismului acțiunii sociale a dreptului, a funcțiilor lui, a esenței conținutului și formei sale, a legăturilor sale multiple cu societatea.

Prin *metode* înțelegem un ansamblu de operații intelectuale (ce pot consta din principii, norme) care sunt folosite

pentru atingerea unuia sau mai multor obiective privind cunoașterea unui fenomen. În acest scop, pot fi folosite și anumite procedee tehnice, care sunt unelte auxiliare ale metodelor și nu trebuie confundate cu acestea.

O metodă în sensul adevărat al cuvântului, trebuie să fie determinată de însăși obiectul cercetării științifice, trebuie să corespundă legilor acestuia. Între diversele trepte metodologice – generală, particulară, individuală – se stabilesc raporturi complexe, în cadrul cărora se pot distinge aspecte caracteristice legăturii dintre general și particular, dintre parte și întreg, dintre proces și moment etc.

Este de remarcat că analiza sistemului metodelor de cercetare a fenomenului juridic nu se vrea în niciun fel un „clasament valoric”, în sensul că nu poate fi absolutizată valoarea uneia în raport cu alta. Totodată trebuie combătut extremismul metodologic. Se impune o strânsă colaborare, combinare a metodelor de cercetare întrucât fiecare are vocația de a sesiza universalul [8, p. 15].

În continuare, ne propunem o expunere succintă a principalelor metode de cercetare proprii științelor juridice.

Metoda istorică. Potrivit *metodei istorice* științele juridice cercetează dreptul în perspectiva și evoluția sa istorică, de-a lungul diferitelor orânduirii sociale, ele analizează esența, forma și funcțiile dreptului raportate la etapa istorică pe care o străbate o societate, știut fiind că instituțiile juridice poartă pecetea transformărilor istorice ale poporului și țării respective.

În general, dreptul urmează firul evoluției sociale, în el reflectându-se nivelul dezvoltării culturale a unei societăți. Valoarea creației juridice a diferitor popoare și din diferite epoci istorice se integrează în mod nemijlocit în cultura poporului și epocii respective, contribuie și, în același timp, depinde de nivelul acestei culturi.

Metoda istorică se îndeplinește strâns cu istoria dezvoltării sociale. Pentru juristi este extrem de importantă dezvoltarea sensului evenimentelor trecute. În fiecare lege sunt sintetizate necesități reale ale vieții, se exprimă o anumită stare a moravurilor. Pentru acest motiv, cunoașterea reglementărilor și formelor de drept, constituie un important document și pentru istorie.

Esența metodei istorice constă în

cercetarea științifică a fenomenului juridic, care rezidă în analiza condițiilor economice, sociale, politice și de altă natură, a relațiilor corespunzătoare, la momentul constituirii în trecut a unui sistem de drept, completează cu analiza evoluției relațiilor reglementate juridic, spre a înțelege conținutul și forma fenomenului juridic privit, de asemenea, în evoluția lui, spre a dezvălui sensul evenimentelor trecute și al regularităților privite în succesiunea lor neîntreruptă [4, p. 47].

Apelând la istorie, dreptul își află condițiile ce-i pot descifra ascendența; cunoscând formele suprapuse de drept, istoria își procură statornice modalități de atestare documentară [8, p. 34-35]. Teoria generală a dreptului și științele particulare (științe juridice de ramură), abordează de fiecare dată dimensiunea istorică a conceptelor și categoriilor cu care operează. Astfel, plecând de la datele pe care le oferă istoria, în cercetarea marilor instituții juridice, știința dreptului, constatând vechimea lor, le urmărește evoluția, configurația, funcțiile etc.

Metoda logică se găsește în strânsă legătură cu metoda istorică. Unitatea dintre aceste aspecte logice și cele istorice ale fenomenului constituie un principiu de bază al filosofiei și metodologiei, care este valabil și pentru științele juridice. Utilizarea metodei logice în studierea problemelor dreptului este deosebit de utilă, deoarece instaurarea puterii de stat, constituirea sistemului de organe ale statului, corelația dintre ele sunt orientate în conformitate cu un model relațional, iar activitatea de elaborare a dreptului, cât și cea de aplicare a lui trebuie să aibă un caracter logic. Logica este aplicată unei sfere largi de probleme juridice, cum sunt: definiții legale, metode de formare și clasificare a conceptelor juridice, sistematizarea normelor juridice, soluționarea concursului sau conflictelor de norme, regulile raționamentului juridic, interpretarea normelor juridice [1, p. 54].

Totodată, însă folosirea logicii în cercetarea juridică nu trebuie să ducă la neglijarea conținutului normelor juridice, a fundamentului lor normal sau să exagereze aspectul ei speculativ în detrimentul cerințelor vieții sociale și a practicii judiciare [2, p. 19].

Astfel, în cercetarea dreptului, a fenomenului juridic atât de complex, toate științele juridice se folosesc de

categoriile, raționamentele logice. Făcând abstracție de ceea ce nu este esențial, întâmplător în existența dreptului, teoria caută să dezvăluie, folosindu-se de metoda logică, ceea ce este esențial, caracteristic, pentru drept. De importanța aplicării Logicii în cercetarea fenomenului juridic vorbește însăși faptul că s-a conturat ca o disciplină aparte *logica juridică* [3, p. 15].

Metoda logică este de largă utilitate în orice act de gândire științifică. În drept ea presupune o totalitate de procedee și operațiuni metodologice și gnoseologice specifice, prin care se creează posibilitatea surprinderii structurii și dinamicii raporturilor necesare între diferite componente ale sistemului juridic al unei societăți.

În contextul dat, atragem atenția asupra faptului că în cadrul studierii fenomenelor și proceselor juridice deosebit de necesară și utilă se dovedește a fi *analiza*, care este o metodă generală de cercetare, bazată pe descompunerea unui întreg în elementele sale componente și pe studierea fiecăruia în parte. De exemplu, pentru a înțelege un raport juridic la justa lui valoare, este important să analizăm elementele constitutive ale acestuia: subiectul, obiectul, conținutul raportului juridic.

După modul cum se efectuează, analiza poate fi *inductivă* sau *deductivă* [11, p. 22]. Inducția (de la latinescul *inductio* – aducere, introducere) este un tip de raționament și metodă de cercetare ce asigură trecerea de la particular la general, de la fapte reale, concret-istorice la generalizarea științifică. Însă, de una singură inducția nu poate să conducă la esența fenomenului cercetat. De aceea, ea trebuie dublată de deducție. Deducția (de la latinescul *deductio* - deduce-re) este modul invers de raționare, adică de la general la particular.

Luând în considerație desfășurarea în timp a fenomenelor și proceselor juridice supuse cercetării, analiza poate fi *statică* și *dinamică*. Analiza *statică* face o trecere în revistă a realității existente la un moment dat fără să țină cont de factorii ce determină modificarea ei. Analiza *dinamică* își propune, dimpotrivă, să scoată în evidență schimbările survenite în timp între fenomenele juridice.

Indiscutabil, analiza are o însemnătate primordială în procesul de cercetare, dar ea, totuși, nu ar da rezultatul scontat, dacă nu ar fi completată de sin-

teză. *Sinteza* (din latinescul *synthesis* – unire) constă în „cunoașterea obiectelor și a proceselor pe baza reuniunii mintale sau materiale a elementelor obținute prin analiză și prin stabilirea legăturilor dintre aceste elemente”. Scopul sintezei este unirea într-un întreg a părților, proprietăților, raporturilor etc., separate cu ajutorul analizei și descoperirea legilor care guvernează realitatea studiată. Analiza și sinteza constituie astfel o unitate de contrarii: una o presupune pe cealaltă. Important este că procesul de analiză și sinteză este continuu și interdependent [1, p. 55].

Metoda comparativă. Logica definește comparația ca pe o operație ce urmărește constatarea unor elemente identice sau divergente la două fenomene. Compararea sistemelor de drept ale diverselor state, a trăsăturilor ramurilor, instituțiilor și normelor acestora s-a dovedit extrem de fructuoasă în procesul metodologic de studiere a fenomenului juridic.

Această acțiune a determinat chiar în unele sisteme de învățământ juridic recunoașterea existenței unei ramuri științifice – *știința dreptului comparat*. Extinderea metodei dreptului comparat este impusă azi, în mod esențial, de sporierea fără precedent a legăturilor statelor, de creșterea volumului contractelor economice și sociale, urmare a amplificării interdependențelor în planul dezvoltării economice și culturale a țărilor lumii. Această realitate incontestabilă a zilelor noastre aduce în prim-plan necesitatea cunoașterii diverselor sisteme naționale de drept [8, p. 19].

Scopurile specifice ale metodei comparative sunt determinate de raporturile existente între proprietățile obiective ale categoriilor comparate. Comparația presupune utilizarea unor instrumente logice precum: clasificări, definiții, analogii. Știința dreptului comparat a fixat deja anumite reguli care vizează utilizarea metodei comparative în drept, printre care [8, p. 20]:

1. *A compara exclusiv ceea ce este comparabil.* Regula presupune, în primul rând, constatarea apartenenței sistemelor comparate la același tip istoric de drept. Dacă sistemele de drept din care fac parte instituțiile și procedurile comparate sunt din punct de vedere ideologic opuse, procesul comparativ nu este relevant decât în sensul stabilirii diferențelor (ex: în compararea instituției proprietății în regimul totalitar

și regimul statului de drept; comparația aceleiași instituții și a reglementării ei în dreptul romano-germanic - căruia îi aparține și sistemul nostru de drept - și sistemul dreptului musulman trebuie utilizată analiza de contrast - comparația contrastantă).

2. *Termenii supuși comparației trebuie analizați în conexiunile lor reale, în contextul social, politic, cultural din care au rezultat.* De aici apare necesitatea ca în procesul de comparare să se plece de la cunoașterea principiilor de drept și a regularității care comandă sistemele de drept comparate. Luarea în discuție a principiilor pe lângă compararea instituției și normelor - este necesară pentru a mări potențialul științific al cercetării comparate și pentru a preveni un eventual fragmentarism empiric; de asemenea, trebuie realizată cercetarea izvoarelor dreptului, care oferă imaginea poziției diferite a formelor de exprimare a dreptului (legi, cutume, precedente judiciare) de la un sistem juridic la altul.

3. *În aprecierea termenului de comparat să se țină seama nu numai de sensul inițial al normei, ci și de evoluția anterioară în timp, în procesul aplicării normei.* În acest proces - mai ales când textul supraviețuiește unor perioade social-istorice diferite, forma inițială a regulii de conduită poate evolua într-atât încât sensul normei apare complet diferit. Cel care compară va trebui în acest caz să apeleze la literatura de specialitate, să cerceteze starea moravurilor și influența tradițiilor.

4. *La baza tuturor comparațiilor trebuie să stea descoperirea unui număr suficient de indici comuni, a căror existență permite discuția despre o identitate de fenomene.*

În concluzie, vom nota că comparația ajută esențial la construirea tipologiilor juridice și clasificărilor, în procesul de legiferare, metoda comparativă are, de asemenea, o importanță majoră, ea furnizând informații prețioase legiuitorului, în legătură cu reglementările cuprinse în alte sisteme de drept sau în documente juridice internaționale [8, p. 20]. Prin studiul comparat al diferitelor instituții juridice naționale se desprind factorii se determină atât trăsăturile lor comune, cât și cele specifice. Combătând în principiu preluarea mecanică a unor instituții și reglementări juridice dintr-o țară la alta, ca și considerarea unora drept modele de urmat în alte

țări, metoda comparată arată calea realistă de folosire a experienței legislative și juridice, îmbogățirea reciprocă a sistemelor juridice din diferite țări, știut fiind că orice reglementare juridică trebuie să izvorască și să răspundă, în primul rând, nevoilor naționale, specificului și particularităților țării respective, iar pentru găsirea soluțiilor optime va studia, evident și, experiența altor sisteme de drept.

Metode cantitative și prospective. Metodele cantitative capătă în ultimul timp o tot mai mare pondere în cercetarea științifică juridică, cu largi și imediate aplicații în practica dreptului. În general, azi teoria juridică nu poate merge decât în strânsă corelație cu nevoile practice ale creării și aplicării dreptului.

Ipotezele științifice se cer a fi verificate în cadrul unor strategii ale dezvoltării fenomenului juridic, în ultimă corelație cu scenariile dezvoltării economico-sociale. Descifrarea, explicarea, propunerea de decizii și prognoza se bazează pe aprecieri teoretice argumentate prin experiență dobândită din studiul cazurilor secundare. Există în țările occidentale chiar o ramură specializată - jurometria - care pleacă de la procedeele cazuistic ca un mod de abordare orientat spre cazul singular.

Necesitatea introducerii unor metode cantitative în cercetarea științifică juridică și în practica dreptului a izvorât din nevoia de a conferi noi valențe acestei cercetări, în strânsă legătură cu unitățile practice. Folosirea calculatoarelor ajută deciziei, această folosire nu îngustează posibilitățile de decizie, ci dimpotrivă le optimizează. Timpul economisit este folosit la fundamentarea temeinică a deciziei. Informatica juridică îmbunătățește procesul decizional prin rapiditatea efectuării diferitelor operațiuni.

În ultimul timp, chiar în plan decizional se poate vorbi de rolul ordinatorului - este vorba de deciziile cu caracter „repetitiv” (mai ales în domeniul deciziei administrative) caracterizate prin faptul că în conținutul lor se face aplicarea mecanică și identică (pentru aceleași categorii de fapte) a unor norme juridice la situații reductibile în formule matematice finale [6, p. 45].

Pe plan mondial cercetările de informatică juridică au fost orientate în următoarele direcții: elaborarea și sistematizarea legislației; evidența legis-

lative; evidența deciziilor de practică judecătorească (a precedentelor judecătorești); stocarea și sistematizarea informației juridice; evidențe criminologice etc.

În planul evidenței legislative, calculatorul, în baza programelor informatice, oferă datele necesare în vederea aprecierii exacte a corelațiilor dintre reglementări, realizând recesământul normelor ce pot intra în conflict.

Consiliul Europei (prin Direcția Afacerilor juridice) și Comisia Pieței Comune (prin Serviciul Juridic) desfășoară în mod coordonat eforturi pentru unificarea cercetărilor privind perspectivele legislației comunitare. Încă din anul 1969, Comitetul Miniștrilor din Consiliul Europei a creat un organ de experți pentru armonizarea modalităților implementării informației juridice în calculator în domeniul privind tratatele internaționale, reglementări interne și date de statistică juridică.

În general, metodele cantitative aplicate în drept au meritul incontestabil de a contribui efectiv la perfecționarea reglementărilor juridice, la sporirea eficienței lor sociale, precum și la îmbunătățirea activității practice de realizare a dreptului. De aceea, orice rezervă, orice prejudecată cu privire la utilitatea acestor metode trebuie statornic înlăturate [8, p. 27].

Dintre alte metode de cercetare științifică este de reținut importanța folosirii metodei *statistice*, utilă atât pentru procesul de elaborare a dreptului, cât și pentru cel de aplicare. De altfel, *statistica judiciară/juridică* s-a conturat ca un domeniu distinct al statisticii.

La fel de importantă se prezintă și *metoda prospectivă*. Introducerea acesteia în domeniul științei dreptului urmărește nu numai creșterea rolului funcției de previziune în viitor, ci și creșterea rolului funcției explicative. Capacitatea de a descoperi legitățile dezvoltării fenomenelor juridice depinde de gradul cunoașterii evoluției fenomenelor sociale. Prognoza juridică presupune un aparat metodologic complex, folosirea celor mai noi procedee și tehnici. În general, metoda prospectivă se utilizează în fundamentarea adaptării, cuprinzând și interpretarea pe care o vor da organele de aplicare care vor urmări realizarea lor.

Metodologia cercetării de drept constitutional. Pornind de la faptul că în calitate de doctorand mi-am pro-

pus să realizeze o teză de doctorat în domeniul dreptului constituțional, o importanță deosebită din această perspectivă o are metodologia cercetării în materia dreptului constituțional.

Evident, fiind o ramură a științelor juridice, știința dreptului constituțional operează cu metodologia propriei teorie juridice în general, adaptând-o pe alocuri la specificul obiectului său de cercetare – totalitatea normelor juridice, cuprinse în Constituția și legislația subsecventă, care reglementează relațiile sociale de instaurare, menținere și exercitare a puterii de stat.

La fel ca și majoritatea ramurilor științei juridice, știința dreptului constituțional apelează în procesul cercetării și dezvoltării sale atât la metode generale de cercetare, cât și la unele mai speciale. Din categoria metodelor generale pe larg utilizate de știința dreptului constituțional fac parte:

- *metoda analizei sistemice* – care permite abordarea structurii întregii ramuri ca un sistem, creat din elemente interdependente. Cu ajutorul acestei metode ramura dreptului constituțional este privită ca un sistem în cadrul căruia sunt studiate structura, elementele componente, interacțiunea și corelația acestora, principalele funcții. În calitate de subsisteme sunt studiate diferite instituții (ca cetățenia, drepturile fundamentale, autoritățile publice etc.) și subramuri (dreptul parlamentar, dreptul electoral etc.) ale dreptului constituțional. Din perspectiva abordării sistemice este analizat și reliefat, în același timp, locul și rolul dreptului constituțional în sistemul general al dreptului.

- *metoda dialectică* – extinde procesul cunoașterii datorită abordării categoriilor și fenomenelor în interacțiunea și dinamica lor.

- *metoda analizei sociologice și metodele concret sociologice* – aplicate pe larg în științele sociale (metoda statistică, anchetarea, sondajul de opinie, experimentul social etc.), sunt valorificate de știința dreptului constituțional mai ales pentru ca în baza analizei cantitative și a datelor factologice să fie studiată opinia publică și dinamica acesteia, prognozându-se dezvoltarea diferitor procese și fenomene.

Vorbind nemijlocit despre metodele speciale folosite de știința dreptului constituțional, notăm că din categoria acestora fac parte:

- *metoda analizei formal-juridice* – este folosită în cercetările de drept constituțional pentru analiza conținutului și a condițiilor de realizare a normelor și instituțiile juridico-constituționale. Această metodă uneori este numită formal-dogmatică, deoarece este orientată spre elucidarea dogmei dreptului.

- *metoda analizei comparative* – este o metodă absolut necesară pentru elucidarea celor mai eficiente modele de reglementare juridico-constituțională și realizare a normelor de drept constituțional. În ultimul timp, această metodă a devenit indispensabilă mai ales pe fonul procesului de armonizare a legislației naționale cu aquis-ul comunitar și de racordare a legislației la standardele conturate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

- *metoda cercetării istorice* – este o metodă indispensabilă urmării evoluției în timp a normelor și instituțiilor de drept constituțional. Datorită acestei metode, știința dreptului constituțional reușește să reliefeze particularitățile acestei ramuri de drept prin prisma istoriei de formare și dezvoltare a acesteia. Mai mult, cu ajutorul acestei metode este posibilă conturarea și cunoașterea tradițiilor juridico-constituționale și a culturii constituționale, conștiinței constituționale a cetățenilor și nivelului de dezvoltare a orânduirii constituționale și a regimului constituțional.

Generalizând, vom nota că toate metodele expuse sunt legate între ele, fiecare putând fi aplicată doar în combinație cu celelalte. Aplicarea singurată a oricărei metode poate determina formarea unei imagini distorsionate a fenomenului studiat. De aceea, cercetarea normelor, instituțiilor și fenomenelor juridico-constituționale poate fi completă și corectă doar în condițiile utilizării tuturor metodelor posibile de cunoaștere și cercetare științifică.

Concluzii. Studiarea esenței și obiectivelor unei teze de doctorat, a metodologiei cercetării științifice a fenomenului juridic și, nemijlocit, a metodologiei științei dreptului constituțional a permis formularea următoarelor concluzii:

- elaborarea unei teze de doctorat presupune un angajament de mare responsabilitate, deoarece o asemenea lucrare certifică calitățile de cercetător

științific ale autorului;

- prin esență, scrierea unei teze nu se reduce doar la o expunere a informației la temă aflată în literatura de specialitate, ci implică o abordare critică a acesteia, soldată cu expunerea propriei viziuni asupra subiectului studiat;

- respectiv, elaborarea unei teze de doctorat presupune realizarea unei cercetări științifice, care reprezintă o activitate de investigare ce urmărește generarea de cunoștințe noi prin utilizarea și dezvoltarea metodologiei științifice actuale;

- pentru realizarea unei asemenea cercetări sunt necesare atât metode de cercetare teoretică (analiza și sinteza, abstracția și concretizarea, analogia, modelarea, inducția, deducția, compararea etc.), cât și metode de cercetare empirică (studierea literaturii, a documentelor, studiarea rezultatelor activității specialiștilor, observarea, anchetarea, interviuarea, monitorizarea, experimentul etc.);

- pentru cercetarea științifică a subiectului: „*Responsabilitatea și răspunderea aleșilor poporului într-un stat de drept*” este indispensabilă utilizarea următoarelor metode de cercetare științifică:

• *istorică* – pentru a elucidă evoluția istorică a formelor de răspundere juridică a aleșilor poporului, precum și particularitățile evoluției statutului juridic al subiecților ce fac parte din această categorie de demnitari publici;

• *formal-dogmatică* – pentru a descrie, explica, clasifica și sistematiza normele juridice ce reglementează formele de răspundere juridică a aleșilor poporului etc.

• *logică* – pentru a reuși elucidarea esenței fenomenelor studiate, a analiza prin inducție și deducție principalele categorii juridico-constituționale, pentru a sintetiza informația în scopul identificării momentelor-cheie și formulării de concluzii și recomandări;

• *comparativă* – în scopul elucidării asemănărilor și deosebirilor dintre legislația noastră și cea comunitară, inclusiv a altor state în materie de răspundere juridică a aleșilor poporului. Este o metodă cu ajutorul căreia se poate determina dacă instituția răspunderii juridice a aleșilor din Republica Moldova corespunde criteriilor prestabilite la nivel comunitar;

• *sociologică* – în scopul colectării și interpretării datelor informative (fac-

tologice) din practica judiciară națională și comunitară. Aceste date vor permite evaluarea modului de reglementare a instituției în cauză, precum și a aprecia eficacitatea acesteia, a identifica posibilele lacune în reglementare și probleme de aplicare practică a normelor juridice;

- *sistemică* – în scopul reliefării legăturii dintre normele ce reglementează răspunderea diferitor categorii de aleși ai poporului, precum și normele ce reglementează diferite forme de răspundere a acestor subiecți de drept (inclusiv de drept constituțional), și corelarea acestora cu principiile de drept constituțional.

Dat fiind faptul că toate aceste metode sunt legate între ele, considerăm că în procesul de realizare a tezei de doctorat urmează să le aplicăm într-o formă combinată, mai ales că aplicarea singulară a oricărei metode poate determina fie formarea unei imagini distorsionate a fenomenului studiat, fie o cercetare nefinalizată a subiectului.

LISTA LITERATURII

1. Avornic Gh. *Tratat de teorie generală a statului și dreptului (în două volume)*. Vol. I. Chișinău, 2009.
2. Boboș Gh. *Teoria generală a dreptului (note de curs)*. Cluj-Napoca, 1992.
3. Ceterchi I., Craiovan I. *Introducere în teoria generală a dreptului*. București: ALL, 1993.
4. Dogaru I. *Elemente de teorie generală a dreptului*. Craiova: Oștenia, 1994.
5. Dragomir Toma L. *Teza de doctorat și elaborarea ei*. [resurs electronic]: http://www.upt.ro/administrare/dgac1/100413_Conferinta_1_CSD-1.pdf
6. Hanga V. *Calculatorul în ajutorul deciziei*. În: Studii de cercetări juridice, Nr.1, 1989.
7. Popa N. *Teoria Dreptului în sistemul științelor juridice*. În: Analele Universității București, Drept, 1991.
8. Popa N. *Teoria generală a dreptului*. București, 1992.
9. Voicu C. *Teoria generală a dreptului*. București: Universul Juridic, 2006.
10. Voiculescu Marin Gh. *Redactarea unei teze de doctorat*. În: Revista Română de Pediatrie – Vol. LV, Nr. 4, an. 2006.
11. Хропанюк В. Н. *Теория государства и права*. Москва: Омега-Л, 2006.

DESPRE AUTOR/ ABOUT THE AUTHOR:

Victor DONOS,
doctorand, Institutul de Cercetări Juridice,
Politice și Sociologice,
Programist Consilier, Compania 121
Research Ltd. / Switzerland
PhD student, Institute for Legal, Political
and Sociological Research,
IT Advisor, 121 Research Ltd. /
Switzerland
e-mail: donosvictor@gmail.com

УДК 321.011.5

ОСОБЕННОСТИ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ В ПРОЦЕССЕ ДЕМОКРАТИЗАЦИИ ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ

Вера ГАПОНЕНКО

кандидат политических наук, доцент,
докторант Национального педагогического университета имени
М.П. Драгоманова, доцент Киевского национального экономического
университета имени Вадима Гетьмана

В статье проанализированы основные особенности институциональных изменений в переходных политических системах. Аргументирована ключевая роль завершённой институционализации в процессе демократизации, которая влияет на стабилизацию политической системы и её способность саморазвиваться без существенных социальных потрясений.

Обоснован гибридный характер тех институциональных изменений, которые совершаются политическими элитами для укрепления своих правящих позиций и не вносят существенных коррективов в функционирование политической системы или конкретного института. Такие реформы влекут за собой «институциональные ловушки», основными признаками которых являются неэффективность новых политических институтов, приоритет авторитарных неформальных институтов над демократическими формальными, перманентная делегитимация власти.

Ключевые слова: *политический институт, институционализация, институциональная динамика, демократизация, гибридный режим.*

FEATURES OF INSTITUTIONAL CHANGES DURING POLITICAL SYSTEM DEMOCRATIZATION

Vera GAPONENKO

PhD in Political Science, Associate Professor,
Doctoral Student of the National Pedagogical Dragomanov University,
Associate Professor of Kyiv National Economic University named after Vadym
Hetman

The article analyzes the main features of institutional changes in transitional political systems. The key role of complete institutionalization in the process of democratization, which affects the stabilization of the political system and its ability to self-develop without significant social upheaval, is argued.

The hybrid nature of those institutional changes that are being made by political elites to strengthen their ruling positions and do not make significant adjustments to the functioning of a political system or a specific institution is substantiated. Such reforms entail “institutional traps”, the main signs of which are the inefficiency of new political institutions, the priority of authoritarian informal institutions over democratic formal ones, and the permanent delegation of power.

Keywords: *political institute, institutionalization, institutional dynamics, democratization, hybrid regime.*

CARACTERISTICI ALE SCHIMBARILOR INSTITUȚIONALE ÎN PROCESUL DE DEMOCRATIZARE A SISTEMULUI POLITIC

Articolul analizează principalele caracteristici ale schimbărilor instituționale în sistemele politice de tranziție. Se argumentează rolul cheie al instituționalizării complete în procesul de democratizare, care afectează stabilizarea sistemului politic și capacitatea acestuia de a se autodenunța fără tulburări sociale semnificative.

Caracterul hibrid al acelor schimbări instituționale care sunt făcute de elitele politice pentru consolidarea pozițiilor lor de conducere și să nu aducă a justări semnificative la funcționarea unui sistem politic sau a unei instituții specifice este justificată. Astfel de reforme implică „capcane instituționale”, dintre care principalele semne sunt ineficiența noi lor instituții politice, prioritatea instituțiilor informale autoritare față de cele formale democratice și delegarea permanentă a puterii.

Cuvinte-cheie: *instituit politic, instituționalizare, dinamică instituțională, democratizare, regim hibrid.*